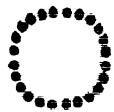




КАЗКИ

К А З К И

БІЛОСНІЖКА
СИРІТКА В ЛІСІ
ФАРБОВАНИЙ ЛІС
ЗОЛОТИЙ ЧЕРЕВИЧОК



А В Г С В У Р І 1946

Printed with the permission of UNRRA

Малюнки М. Левицького

Білосніжка

1.

Раз серед зими сиділа королева й шила коло віконечка, що його рами були зроблені з дорогоцінного чорного дерева. А надворі тимчасом почав падати сніг. Задивившись на той пухкий, гарний сніг, королева і не зчулася, як укололася голкою й поранила собі пальць. З ранки викотилися три краплини крові і впали на свіжий сніг. Рожева кривава пляма так любо красувалася на білому пухкому снігу, що королева подумала собі:

— Як би воно було гарно, якби я мала дитинку таку білу, як сніг, таку рожеву, як кров, і таку чорноволосу й чорноброву, як ця рама!

І наїдово, незабаром після того вродилася їй дівчинка та справді така біла, як сніг, така рожева, як кров, і така чорноброва, як чорне дорогоцінне дерево. Цю дівчину назвали Білосніжкою. А як народилася дитина на світ Божий, то королева швидко після того вмерла.

2.

В рік після того вдівець-король одружився вдруге. Він узяв собі за дружину дуже гарну на вроду дівчину, тільки вона була недоброї вдачі: гордовита, зарозумі-

ла й ніяк не припускала думки, щоб знайшовся хтось інший, кращий від неї на вроду. В неї було чарівне дзеркальце. Вона ставала перед ним, дивилася в нього на себе й питала:

„Щиру правду мені, дзеркальце, скажи, —
хто найкращий на все царство — покажи!“

Дзеркальце відповідало:

„Ти, королево, найкраща на все царство“.

Після такої відповіді була вона дуже вдоволена, бо знала, що дзеркальце каже щиру правду.

А тимчасом Білосніжка підростала і з дня на день ставала все краща. А як минуло їй сім років, то була така гарна, що й сказати годі, краща, ніж сама королева. А королева й цього разу запитала в дзеркальця:

„Щиру правду мені, дзеркальце, скажи, —
хто найкращий на все царство — покажи!“

Дзеркальце відповіло:

„Пані королево, правда, — гарна ти,
та Білосніжка в сто раз краща, ніж ти!“

3.

То королева, таке почувши, дуже злякалася і з зависті стала жовта, аж зелена. З того часу, як вона бачила де Білосніжку, то в неї серце переверталося в грудях, так вона зненавиділа дівчинку. Ця заздрість і ненависть росли в її серці, як погане бадилля, все вище й більше, вони не давали королеві відпочинку ні вдень, ні вночі. Тоді вона гукнула до себе одного мисливця-стрільця і сказала:

— Відведи дівчину в ліс, бо я не хочу, щоб вона була в мене перед очима. Ти там її вбий; на знак, що вбив, принеси мені її легені й печінку.

Стрілець послухав і відвів дівчинку в глухий ліс. Як вийняв він там свого ножа, щоб проколоти ним не-

винне серденько бідної Білосніжки, то вона почала плакати й промовила:

— Люний дядечку, не вбивай же мене! Я залишуся тут у дикому лісі й ніколи-ніколи не вернуся додому.

І тому, що Білосніжка була дуже гарна на вроду, стрілець змилосердився і сказав їй:

— Ну, біжи, бідна дитинко, куди хочеш! — а сам подумав: — дикі звірі скоро її розірвуть на дрібні шматочки.

А проте, в нього мовби важкий камінь звалився з серця, бо як його вбивати невинну дитину! Саме тут нагодився молодий олень, то стрілець заколов його списом, вийняв із нього легені й печінку та відніс королеві, на знак, що вбив Білосніжку. Королівський кухар мусів зварити те м'ясо в солоній воді, а лиха королева з'їла його й думала, що вона поживилася легенями та печінкою Білосніжки.

4.

Тимчасом бідна дитинка опинилася в дикому глухому лісі сама-саміська. Їй було дуже страшно, вона всі листочки на деревах оглянула, шукаючи, як би то їй знайти десь порятунок. Потім вона побігла... Бігла по дикому, гострому камінні, по колючих тернах, зустрічала диких звірів, які пробігали повз неї, не роблячи дитині ніякої шкоди. Вона бігла, поки ноги носили, поки не смерклася.

Надвечір побачила королівна маленьку хатинку й зайшла всередину, щоб там відпочити. В цій хатинці все було дуже маленьке, але таке чистеньке та гарнє сеньке, що й описати не можна.

Серед кімнатки стояв столик, застелений білою скатертиною, з сімома маленькими мисочками; біля кожної мисочки лежала невеличка ложечка, трошки далі — ножі, вилочки та й сім малих чарочок. Під стінами стояло сім ліжок, одне поруч одного; всі чепурненько по-застелювані білими простирадлами. Білосніжка була така голодна, що з'їла з кожної тарілочки по ложечці

кулешику, відожної грінки¹ хліба по крихітці і зожної чарочки випила по краплинці вина. Бо вона не хотіла брати від одного дуже багато, щоб його не скривдити.

Після того спробувала лягти спати в постіль: але ж одно ліжко було дуже куце, друге — довге, третє — вузьке, так що тільки сьоме було їй саме на міру. В ньому вона, помолившись Богові, примостилась і швиденько та солоденько заснула собі.

5.

Як уже зовсім стало темно надворі, прийшли в хатинку хазяї. Іх було семero. Всі — карлики², — ті, що риються в горах, виломлюючи та викопуючи звідтіля всяку руду³. Вони засвітили кожен свого каганчика, і, як стало в кімнатці ясно, побачили, що хтось у них був у хатинці, бо не все стояло так, як вони залишили.

Перший промовив: — Хто сидів на моєму стільчику?

Другий: — Хто ів із моєї мисочки?

Третій: — Хто вломив мою грінку хліба?

Четвертий: — Хто брав мій кулещик?

П'ятий: — Хто встромив у їжу мою вилочку?

Шостий: — Хто різав моїм ножем?

Сьомий: — Хто пив із моєї чарочки?

Потім перший став озиратись на всі боки та заглядати в куточки й помітив, що на його ліжку була подушечка трохи прим'ята, то він промовив:

— Хто лягав на моє ліжко?

Тоді й інші побігли до своїх ліжок і стали кричати:

— І в моєму хтось лежав!

А сьомий як глянув у своє ліжко, то побачив там Білосніжку: вона любісінько собі лежала й міцно спала. От він зараз же покликав усіх до себе. Всі позбігалися докупи, обступили ліжко, підняли свої каганчики, освітили Білосніжку і скрикнули здива:

— Ой, Боже ж мій милий! Ой, Боже ж мій любий!
Яка гарненька дитина!

І дуже тим утішалися, що дівчинка не прокинулась,



а спала собі спокійненько на подушечці. Сьомий карлик, у якого не було свого ліжка, спав із товаришами, з кожним по одній годинці, то якраз і ніч минула.

6.

Як розвиднялося, Білосніжка прокинулася зі сну, а як побачила сімох карликів, то дуже злякалася. Та вони були до неї дуже приязні та ласкаві й зараз же запитали її.

— А як тебе звату?

— Білосніжкою, — відповіла.

— А як ти зайшла в нашу хатинку? — знову запитали її карлики.

Тоді вона розказала їм чисто все, як хотіла звести її з світу лиха мачуха, і як стрілець змилосердився і не вбив її, як вона потім бігла лісом цілісінський день, аж поки не потрапила на їх хатинку в лісі. Після того карлики сказали Білосніжці:

— Як хочеш ти доглядати наше господарство, варити страву, стелити постелі, прати, шити й плести, як хочеш усе держати чистенько та ладненько, то можеш залишитися у нас жити, і тут тобі нічого не буде бракувати.

— Добре, — відповіла Білосніжка, і залишилася в них.

Вона доглядала все їхне хазяйствечко: карлики щоранку йшли в гори і шукали там усяку руду та золото, а смерком верталися додому. Увесь день Білосніжка була сама, то її попереджали добрі карлики, казали:

— Бережись дуже своєї мачухи, бо вона швидко довідається, що ти тут у нас. Нікого не впускай сюди в хату!

7.

А королева, після того, як з'їла легені й печінку, нібито Білосніжчині, раділа, що тепер уже вона безпечно на все царство перша й найкраща на вроду. От вона підійшла до свого чарівного дзеркальця й спитала його:

„Щиру правду мені, дзеркальце, скажи, —
хто найкращий на все царство, покажи!“

А дзеркальце їй відповіло:

„Пані королево! Ви найкраща тут, нема що казать,
та живе у хатці з карликами в горах
краля Білосніжка, мов та ясна зоря,
то вона гарніша від усіх і від вас встократ“.

Тоді королева дуже налякалася, бо вона знала, що дзеркальце не скаже неправди. Тепер вона дізналася, що стрілець її обдурив, і що Білосніжка живе. І вона знову почала думати, все гадати та вигадувати, як би

то їй звести бідну королівну зі світу. Бо поки вона не була найкраща на все царство, доти їй не давала спокою заздрість. А як нарешті вигадала, то вимостила собі ціле лице темною фарбою, перебралася за перекупку і стала така, що не можна було її пізнати. Так виряджена пішла вона через сім гір до сімох карликів, постукала в двері їх хатинки й голосно загукала:

— Гарний крам поцінно⁴ й дешево!

Білосніжка визирнула через віконечко й озвалася:

— Надобриден, тітко! А що у вас є для продажу?

— Гарний крам, хороший крам, — відповіла та, — стьожки, намистечко, гребінчики.

І підняла вгору цілий жмуток різnobарвних шовкових стьожок, а вони заблищали на сонці й заграли на легенькому вітрі.

— Це добра жінка, її можна впустити в хату, — подумала Білосніжка й поздіймала защіпки з дверей. Вона купила собі стьожок і шнурочків до горсетки.

— Люба дитино, — загомоніла до неї перекупка. — Яка ти гарна! Ось іди, моя голубонько, я хочу сама тебе зашнурувати.

І ось лиха королева так швидко й так зручно її зашнурувала, що бідній Білосніжці дух урвався, і вона мертвa впала додолу.

— Ну, тепер я знову найкраща! — промовила сама собі лиха королева й вернулася додому.

Як смерклось, то верталися додому на вечерю всі семеро карликів. Та як же вони злякалися, як побачили свою любу Білосніжку на землі! Дівчина ні підвідилася, ні ворушилася, була зовсім ніби мертвa. Вони підняли її з землі, оглянули і як побачили, що вона дуже того зашнурована, то зараз же порозрізували шнурочки на шматочки. Тоді Білосніжка почала потрошки дихати, малу-помалу зовсім опам'яталася. Коли довідалися карлики, як усе тут скoїлось, то сказали:

— Та стара перекупка — ніхто інший, як лиха королева. Будь, Білосніжко, обережна: нікого не впускай у хатку, як залишаєшся вдома сама!

А як лиха королева вернулася додому, то зараз же кинулася до свого чарівного дзеркальця й запитала:

„Щиру правду, дзеркальце, мені скажи, —
хто найкращий на все царство — покажи!“

То дзеркальце їй відповіло:

„Пані королево! Ти найкраща тут — нема що казать,
та живе у хатці з карликами в горах
краля Білосніжка, мов та ясна збря,
то вона гарніша від усіх і від вас встократ!“

Як королева почула таку відповідь, то так кров і кинулася їй до серця. Ото так вона злякалася, бо побачила, що Білосніжка жива.

— Ну, та тепер я таке вигадаю, — сказала вона собі, — що вже ніщо тебе, дівчино, не врятує.

А що зналася на чарівництві, то зробила отруйного гребінчика. Потім перебралася знову вже зовсім за іншу стару бабусю і пішла через сім гір до хатини сімох карликів, постукала в двері й гукнула:

— Гарний крам, хороший крам поцінно й дешево!
Білосніжка визирнула з віконечка і промовила:

— Йдіть собі далі, я нікого не можу до себе пускати.

— Та подивйтися ж тобі можна на крам? — запитала бабуся й витягла отруйного гребінчика та й простигла дівчині його вгору. Дівчинці сподобався гребінчик; вона й тепер дала себе обдурити, відчинила двері і впустила стару в хату. Як уже вони сторгувалися, то стара їй сказала:

— Дай же я тебе гарненько розчешу.

Бідна Білосніжка нікак не думала про щось лихе й дозволила старій себе розчісувати. Та тільки доторкнувся гребінець до волосся, як уже отрута зробила своє страшне діло, і Білосніжка впала непритомна додолу.

— Ну, — промовила лиха королева, — тепер уся твоя краса пішла за водою! — і подалася додому.

На щастя, діло було надвечір, і карлики швидко вернулися додому. Як побачили вони Білосніжку на ділівці непритомну, то відразу подумали про королеву, почали пильно оглядати дівчину, знайшли отруйного гребінчика й витягли його з волосся. Тільки вони це зробили, як зараз же почала Білосніжка вертатися до пам'яті й розказала карликам, як усе трапилося. То вони її ще раз стали попереджати, щоб вона була обережна й нікогісінько не 'впускала' в хату.

9.

А як королева вернулася до палати, зараз побігла до дзеркальця й запитала його:

„Щиру правду мені, дзеркальце, скажи, —
хто найкращий на все царство — покажи!“

То дзеркальце й цього разу відповіло, як і перше:

„Пані королево! Ти найкраща тут — нема що ката живе у хатці з карликами в горах [зать,
краля Білосніжка, мов та ясна зоря,
то вона гарніша від усіх і від тебе встократ!“

Як дзеркальце сказало таку мову, то королева вся затремтіла і задрижала від гніву.

— Білосніжка повинна вмерти, — закричала вона,
— хоч би мені прийшлося самій загинути!

Після того скovalася в одну потаємну кімнатку, там зварила отруйне зілля й намочила в ньому яблучко. Як було дивитись на нього, то воно дуже гарненьке: білесеньке з червоненським бочком. Побачиш його, то закортить покуштувати, та як тільки з'їси хоч один шматок, то неминуче загинеш. Як було яблучко готове, королева перемалювала собі обличчя, вдяглася як проста селянка й пішла через сім гір до хатинки сімох карликів. Як постукала вона в двері, то Білосніжка визирнула через віконечко й сказала:

— Я нікого в хату не впущу, бо мені заборонили карлики.

— Мені це байдуже, — відповіла селянка, — бо свої яблучка я вже продала. А ось оце одно я хочу тобі подарувати.

— Ні, — відмовилася Білосніжка, — я нічого не можу брати.

— Може ти боїшся отрути? — запитала стара, — то дивись, я розріжу яблучко надвое, одну половинку з'їм сама, а другу, червоненьку, з'їж ти.

А яблучко було так хитро зроблене, що тільки червоненький бік був затруєний. Білосніжку закортіло покуштувати яблучка. Як вона побачила, що його єсть селянка, то далі не могла втриматись, простягла руоченьку через віконечко й узяла затруєну половинку. Та ледве вкусила маленький шматочок, як тільки попав він їй у рот, то зараз же звалилася додолу мертві. Королева глянула на неї страшним поглядом, зареготалася і промовила:

— Біла, як сніг, рожева, як кров, а чорнява, як чорне дерево! Тепер тебе вже не розбудять твої карлики.

А як прибігла додому, то зараз же почала питати в свого дзеркальця:

„Щиру правду мені, дзеркальце, скажи, —
хто найкращий на все царство — покажи!“

То дзеркальце таки сказало, як вона собі бажала:

„Пані королево! Ти найкраща на все царство.“

Тоді заспокоїлося заздре серце королеви.

10.

Коли карлики вернулись увечері додому, знайшли Білосніжку долі, та вона вже зовсім не дихала, бо була мертві. Вони її підняли, оглядали всюди, чи нема де отрути, розв'язали шнурівку, розчісували волосся, поливали водою, оприскували вином, та ніщо не помогло: люба дитина була мертві і не верталася до життя. Карлики поклали її на мари, посідали навколо мертвової, і всі семеро, не вгаваючи, плакали три дні підряд. Вони хотіли її поховати в могилі. Але ж вона була така



'свіжа, мов жива людина, і навіть щічки в неї рожевіли рум'янцем, тому карлики рішили:

— Ні, її не треба класти в сиру холодну землю.

І зробили для неї скляну прозору труну, щоб можна було бачити покійницю з усіх боків, поклали туди Білосніжку й написали золотими буквами її ім'я й те, що вона була королівська дочка. Потім віднесли труну на високу гору, і один із них раз-ураз лишався при покійниці та стеріг її. Навіть дики пташки прилітали сюди і голосили над труною: спершу прилетіла сова, потім гайворон, а далі голубка.

Так лежала Білосніжка в труні довго-довго, і здавалося, ніби вона міцно спала, бо була все така сама: біла, як сніг, рожева, як кров, і чорнява-чорноброва, мов чорне дерево.

Якось трапилось, що в той ліс заїхав королевич і зазирнув у хатинку карликів, прохаючися переночувати. Він побачив на горі труну, а всередині Білосніжку і прочитав, що було написане на віці. Тоді він став прохати карликів:

— Дайте мені труну. Я вам за неї дам, що тільки ви зажадаєте від мене.

А карлики йому відповіли:

— Ми не продамо труни з нашою Білосніжкою ні за які скарби, навіть за все срібло й золото на світі.

Тоді він знову попрохав:

— То подаруйте мені її, бо я не можу жити, не бачивши Білосніжки. Я її буду шанувати й доглядати, мов мати дитину.

Як він так сказав, то карлики зглянулись⁵ над королевичем і подарували йому труну з Білосніжкою. Королевич звелів своїм слугам понести її на плечах до себе в замок. І тут таке трапилось, що як переносили труну через густі кущі терні, то зачепили їй дуже стряснули ношами. І тоді від того струсу випав з горла той шматочок затруєного яблучка, що його проковтнула була Білосніжка. А як тільки він випав, то зараз же Білосніжка стала жива, розплющила оченята, підвілася в труні, підняла її віко й сіла.

— Ах, Боже ж мій, де ж це я? — скрикнула вона.

Королевич, радий без краю, сказав до неї:

— Ти зо мною, люба Білосніжко! — і розповів їй, що з нею трапилося, а потім додав: — я тебе, моя люба пташечко, люблю над усе на світі. Ходи зо мною до замку моого батька-короля, там ти станеш моєю дружиною.

Білосніжці королевич сподобався, вона пішла з ним, і, як прибули вони в замок, то там відбулося гучне та пишне весілля.

На це свято Білосніжка покликала навіть свою лиху мачуху. От як та прибралася й причепурілася в своє чудове вбрання, то підійшла до дзеркальця й запитала:

„Щиру правду, дзеркальце, мені скажи, —
хто найкращий на все царство — покажи!“

Дзеркальце відповіло:

„Пані королево! Ти найкраща тут — нема що казать,
але молоденька королева від тебе краща в стокраг.“

Тоді лиха мачуха сипала прокльони, і їй робилося дедалі страшніше та страшніше так, що вона не знала, що їй уже робити. Спершу подумала не піти на весілля. Та заздрість не давала їй спокою, гнала її подивитись на молоду королеву. А як прийшла вона до весільної залі і впізнала Білосніжку, то з переляку та жаху оставпіла і не могла рушитися з місця. Тоді принесли сюди в кліщах розпечениі на вогні заливні черевички й поставили їх перед королевою-мачухою. Вона мусіла взути ці червоні від жару черевички собі на ноги й доти танцювати, доки, знесилена, не впала додолу мертвa.

Брати Грімми

Пояснення: ¹ грінка хліба — шматок хліба

² карлик — малюсінький чоловічок

³ руда — це немов камінь на вигляд, що з нього витоплюють метал

⁴ підцінно — за таку ціну, скільки крам справді вартий

⁵ зглянутися — змілюватися

Сирітка в лісі

1.

Ішла сирітка вночі лісом і заблудила. Вранці зо страхом побачила, що вона зовсім не знає, де вона. І стала іакати-ридати:

— Що ж пічну я сама одна в лісі, де душі живої має. Доведеться вмерти з голоду.

Ішла сирітка лісом та й ішла, все дороги шукала, і ніде її сліду стежечки не було. Коли ж надійшов



вечір, сирітка сіла на землю, віддала свою душу Богові в опіку й задумала нє рухатися з місця, хоч би ѹ що діялось.

Коли так сиділа, за хвилинку надлетів білий голубчик, що в дзьобі ніс золотий ключ. Поклав ключ на землю біля сирітки та й каже:

— Бачиш оце велике дерево? Там є малесенький засув, відчини його цим ключем і знайдеш там і їжі, і пиття доволі.

Сирітка вчинила те, що голуб велів: відчинила дерево і знайшла там глечик молока й білі коржики, то й наїлася досита. Думає:

— В цій порі вже кури йдуть спати, коли б і мені постілонька.

Саме надлетів голубчик із другим ключем та й каже:

— Відчини цим ключем друге дерево; там найдеш гарненьку постіль.

Сирітка вчинила те, що голуб велів, відчинила друге дерево, найшла гарненьку постіль. Помолилася Богові, поклалася і смачно заснула. Вранці прилетів голуб утретє і знову з золотим ключем.

— Відчини цим ключем це третє дерево, найдеш там гарний одяг.

І справді: відчинила сирітка дерево, знайшла в ньому гарне вбрання, золотом щите й самоцвітами ткане, що його й жадна царівна не має.

Жила так сирітка довгенько, а голубчик прилітав щоднини й давав їй усе, чого забажала.

2.

Одного дня сказав голуб до сирітки:

— Чи захотіла б ти мені щось учинити?

— З радої душі, — відказала дівчина.

— Заведу я тебе до маленької хатини, увійдеш там і побачиш у кімнаті бабусю, що сидітиме біля вогню. Вона скаже тобі: „Здорова була“, але ти не відповідай, а йди до другої світлиці, побачиш там різних перстенів силу-силенну. Вони будуть розкипані по столі. Не дивись на хороші перстені з дорогими самоцвітами, а знайди простий перстень з заліза, що там буде, і прінеси мені, та все те якнайшвидше.

Дівчина пішла до хатини, до першої світлиці. Побачила старезну жінку, що дуже здивувалася і сказала:

— Здорова була, моя дитинко!

Але сирітка не відповідала нічого, лише пішла до других дверей.

— Куди ж це ти? — крикнула стара й намагалася вхопити її за спідницю. — То моя хата, і ніхто не має права тут господарювати.

Але сирітка вирвалася і сміливо ввійшла до другої світлиці. На столі побачила силу-силенну найрізніших перстенів, що блищали й приманювали до себе її очі. Сирітка стала їх перекидати, та не могла знайти залізного перстеня. Раптом побачила стару жінку, а в руці в неї клітку з птахом. Стара хотіла втікати із світлиці.

Тоді сирітка мовчки підійшла до неї, взяла клітку, ви-йняла птаха й побачила в нього в дзьобі залізний перстень. Взяла вона перстень і щосили побігла до свого голуба. Та голуба не було. Дівчина стала під деревом та чекає. Тоді їй здалося, що дерево стало м'якшати, і нагло гілки обняли її. Повернувшись, замість дерева, вона побачила красного молодчика. Він сказав:

— Ти звільнила мене від чарів лихої чарівниці. Це вона зачарувала мене в дерево. Щодень, на кілька годин я міг ставати голубом; та доки не мав я залізного перстеня, не міг вернутися до людської подоби.

В цій хвилині стали перед ним його слуги й коні, що їх теж чарівниця замінила була в дерева. Вони поїхали разом до його царства, бо він був сином могутнього царя. Царевич узяв сирітку за жінку і жив з нею довго в радощах і щасті.

Брати Грімми

Фарбований лис

1.

Жив собі в однім лісі Лис Микита, хитрий-прехитрий. Скільки разів гнали його стрільці, трохили його псами, наставляти на нього пастки або й підкидали йому затруєного м'яса — нічим не могли йому дошкучити. Лис Микита глузував собі з них, обминав усякі небезпеки, ще й інших своїх товаришів остерігав. А вже як вибрався на лови — чи то до курника, чи до комори, — тó не було сміливішого, вигадливішого, зручнішого злодія від нього. Зійшло до того, що він нераз у білій день вибрався на полювання і ніколи не втався з порожніми руками.

Це незвичайне щастя і його хитрість зробили його страшенно гордим. Йому здавалося, що нема нічого неможливого для нього.

— Що ви собі думаєте! — величався він перед своїми товаришами. — Досі я ходив по лісах, а завтра в білий день піду до міста і просто з базару курку вкраду.

— Ег, годі, не говори дурниць! — умовляли його товариши.

— Що, дурниць? Ану, побачите! — нахвалявся Лис і вирішив твердо завтра, саме в торговий день, побігти до міста і з базару вхопити курку.

2.

Але на цей раз бідний Микита таки перебільшив. Поміж коноплі та кукурудзи він заліз безпечно аж до передмістя; огородами, перескаючи плоти та ховаючись між городовою, дістався аж до середмістя. Але тут біда! Треба було хоч на коротку хвилину вискочiti на вулицю, забігти на базар і вернутися назад. А на вулиці і на базарі крик, шум, гамір, — вози скриплять, колеса гуркочуть, коні гримлять копитами, свині квичуть, жиди шваркочуть, седяни гойкають — одним словом, клекіт такий, якого наші Микита і в сні не бачив, і в гарячці нечував.

Але що діяти? Наважився, то треба кінчити те, що почав. Посидівши кілька годин у бур'яні коло плота, він освоївся з тим гамором. Позбувшися першого страху, а надто роздивившися потрохи, куди і як найліпше бігти, щоб осягнути свою ціль, Лис Микита набрав відваги, розбігся і одним духом перескочив через піт на вулицю. Вулицею йшло та ішало людей багато, стояла курява. Лиса мало хто й помітив, і нікому до нього не було діла. „От пес та пес“ — думали собі люди. А Микита тому й рад. Знітився¹, стулився та ровом як не чкурне просто на базар, де довгим рядом сиділи жінки, держачи на решетах, у кошах і в мішках на продаж яйця, масло, свіжі гриби, полотно, насіння, курей, качок і інші такі гарні речі.

Але не встиг він добігти до базару, коли йому на зустріч біжить пес, з іншого боку надбігає другий,

а там бачить третього. Псів уже наш Микита не обдурить. Зараз занюхали, хто він, загарчали та як не кинуться до нього! Господи, яке страхіття! Наш Микита



скрутився, мов муха в окропі: що тут робити? Куди дітися? Недовго думаючи, він шмигнув у найближчі отворені сіни, а з сіней на подвір'я. Скулився тут і роздивляється, куди б то сковатися, а сам прислухається, чи не біжать пси. Ого! Чути їх! Уже близько! Бачить

Лис, що на подвір'ї в кутку стоїть якась діжа. От він, недовго думаючи, скік у діжу та й сховався.

Щастя мав, бо ледве він щез у діжі, як надбігли пси цілою купою, дзявчучи, гарчачи, нюхаючи.

— Тут він був! Тут він був! Шукайте його! —кричали передні.

Ціла юрба кинулася по тісненькім подвір'ї, по всіх закутках, порпають, дряпають.

Лиса ані сліду немає. Кілька разів підходили до діжі, але негарний запах, який ішов від неї, відганяв їх. Не знайшовши нічого, вони побігли далі. Лис Микита був урятований.

Урятований, але як!

У діжі, що так несподівано стала йому в пригоді, було більше як до половини синьої, густо на олії розведеної фарби. Бачите, в тім домі жив маляр, що малював кімнати, паркани та садові лавки. Майже вмираючи зі страху, бідний Лис Микита мусів сидіти у фарбі тихо аж до вечора, знаючи добре, що, якби тепер, у такому вигляді, появився на вулиці, то вже не пси, але люди кинуться за ним і не пустять його живого.

Аж коли смерклося, Лис Микита прожогом² вискочив із своєї незвичайної купелі, перебіг вулицю і, неспостережений ніким, ускочив до садка, а відси бур'янами, через плоти, через капусту та кукурудзи чкурнув до лісу. Був голодний, змучений, ледве живий. Підкріпивши трохи кількома яйцями, що знайшов у гнізді перепелиці, він ускочив у першу ліпшу порожню нору, розгорнув листя, зарився в ньому з головою і заснув.

3.

Чи пізно, чи рано встав він на другий день і обереж-ненько, лисячим звичаєм, виліз із нори. Глип! Глип! Нюх! Нюх! Усюди тихо, спокійно, чисто. Заграло серце в лисячих грудях.

— Саме добра пора на полювання! — подумав.

Але в ту мить зирнув на себе:

— Господи! — аж скрикнув бідолашний. — А це що таке?

З переляку він кинувся тікати, та ба, сам від себе не втечеш! Зупинився і знову придивляється: „Та невже це я сам? Невже це моя шерсть, мій хвіст, мої ноги?“ Ні, не пізнає, не пізнає, та й годі! Якийсь дивний і страшний звір, синій-синій, з препоганим запахом, покритий не то лускою, не то якимись колючими гудзами, не то їжовими колючками, а хвіст у нього — не хвіст, а щось таке величезне, а важке, мов довбня, і також колюче.

В тій хвилині де не взявся Вовчик-братік. Побачивши нечуваного синього звіра, всього в колючках та гудзах, і з таким здоровенним, мов із міді вилитим, хвостом, аж завив з переляку, а, отямившись, як не пішов утікати! Подибав у лісі Вовчицю, далі Ведмедя, Кабана, Оленя — всі його питаютъ, що з ним, чого так утікає, а він тільки хлипає, баньки витріщив та, знай, тільки лепече:

— Ой там! Он там! Ой, та й страшне ж! Ой, та й люте ж!

— Та що, що таке? — допитуються його свояки.

— Не знаю! Не знаю! Ой, та й страшеннє ж!

Що за диво! Звірі присудили йти їм усім у той бік, де показував Вовк, і подивитися, що там таке страшне. Підійшли до того місця, де все ще крутився Лис Микита, зиркнули й собі та й кинулися в розтіч. Де ж пак! Такого звіра не видано, не чувано, відколи світ світом і ліс лісом.

Хоч і як тяжко турбувався Лис своїм новим виглядом, а все таки він добре бачив, яке враження зробив той його вигляд спершу на Вовка, а оце тепер і на інших звірів.

— Гей, — подумав собі хитрий Лис, — та це не кепсько, що вони мене так бояться! Так можна добре виграти! Стійте лишенъ, я вам покажу себе!

І, піднявши вгору хвіст, надувшися гордо, він пішов у глиб лісу до звірячого майдану. Прийшовши на середину майдану, сів на тім пеньку, де звичайно лю-



бив сідати Ведмідь. Сів і жде. Не минуло й пів години, як довкола майдану зібралося звірів і птахів видимо-невидимо. Стоять здалека, тремтять.

Тоді Лис перший заговорив до них ласково:

— Приступіть ближче, я вам усе розповім.

Звірі трохи наблизились до нього.

— Слухайте, любі мої, і тіштесь! — лагідно й солодко говорив Лис. — Сьогодні рано святий Миколай виліпив мене з небесної глини — придивіться, яка вона блакитна! — і, ожививши мене своїм духом, мовив: „Звіре, Гостромисле! У звірячім царстві запанував нелад, несправедливий суд і неспокій. Іди на землю і будь звірячим царем!“

Почувши це, звірі аж у долоні сплеснули.

— Ой, Господи! Так це ти будеш наш добродій, наш цар?

— Так, дітоньки, — поважно мовив Лис Микита.

Нечувана радість запанувала у звірячім царстві. Запраз кинулися робити порядки. Орли та яструби наловили курей, вовки та ведмеді нарізали овець, телят, і нанесли цілу купу новому цареві.

І Лис Микита зробився царем, жив собі як у Бога за дверима. Тільки одного боявся, щоб фарба не злізла з його шерсти, щоб звірі не пізнали, хто він є справді. Він пильнував, щоб нічим не зрадити перед своїми міністрами³, що він є Лис, а зовсім не звір Гостромисл.

Так минув рік з того дня, коли він настав на царство. Звірі надумали святкувати вроцісто той день і справити при цій нагоді великий концерт. Зібралися хор з Лисів, Вовків, Ведмедів і почав співати. Чудо! Ведмеді ревли басом, аж дуби тряслися. Вовки витягали сольо, аж око в'януло. Але коли молоді Лисички задзвякотіли тоненькими тенорами, то цар не міг витримати. Його обережність заснула, і він піднявши морду, як не задзвякає й собі по-лісячому!

Господи! Що тут сталося! Всі співаки відразу затихли. Всім міністрам і слугам царським відразу мов полуда з очей спала. Та це ж Лис! Простісінський фарбований лис! Тьфу! А ми собі думали, що він не знати хто такий! Ах, ти, брехуне!

Люті за те, що так довго давали йому дурити себе, всі кинулися на нещасного Лиса Микиту і розірвали його на шматочки.

Іван Франко

Пояснення: ¹ знітитися — скулитися

² прожогом — дуже швидко

³ міністри — найвищі урядовці в державі

Золотий черевичок

1.

Був собі дід та баба. І в діда дочка, і в баби дочка.
От баба ї напалась на діда:

— Купи ї купи, діду, бичка, щоб було що моїм
дочкам пасти!

Дід поїхав на ярмарок і купив бичка.

От баба свою дочку ї жалує, а дідову все лає, все
лає. А дідова дочка така роботяча дитина, а бабина —
то така мазуха: все б тільки сиділа, згорнувши ручки.
От баба на дідову дочку:

— Жени, вража дочко, бичка пасти! Та нá тобі дві
мички прядива, щоб ти і пом'яла, і спряла, і помота-
ла, і поткала, і побілила, і додому принесла!

Вона взяла прядиво, погнала бичка пастися.

От бичок пасеться, а вона сидить та ї плаче. Би-
чок каже:

— Скажи мені, дівонько, чого ти плачеш?

— Як же, — каже, — мені не плакати! Загадала ме-
ні моя мачуха, щоб я оці мички спряла, і змотала,
і поткала, і побілила, і додому полотно принесла!

— Не журись, дівчино, — каже бичок, — все гаразд
буде. Лягай та спи!

Вона лягла ї заснула. Коли прокидається, а ті мич-
ки і попрялися, і посукалися, і полотно виткане ї по-
білене — тільки на сорочку! От вона приганяє ввечорі
бичка додому, віддає бабі полотенце. Баба взяла його
ї заховала, щоб ніхто ї не бачив, що дідова дочка при-
несла.

От удруге на свою дочку:

— Жени, доню, бичка пасти! Та нá ї тобі мичечку.
Спрядеш — спрядеш, а не спрядеш — то ї так при-
несеш!

Вона ї погнала бичка, та поклалася та ї цілий день
спала — і за холодну воду не приймалася. А ввечорі
приганяє бичка з поля та ї віддає бабі мичку:

— Так у мене, мамо, голова боліла цілий день, що я й за веретено не бралася: так сонце напекло.

— Ну, нічого: ляж та засни, — вона перестане.

2.

На другий день знову баба на дідову дочку:

— Вставай, вража дочки, бичка пасти! Та на тобі прядива: щоб ти його пом'яла, потіпала і в мички помикала, і щоб попряла, помотала оснувала, і поткала, і побілила, а ввечорі полотно принесла!

От вона погнала в поле бичка пасти. Бичок пасеться, а вона під вербою стала та мне це прядиво, та так гірко плаче — сліззи, як горох, котяться... А бичок приходить та й питаеть:

— Скажи мені, дівонько, чого ти плачеш?

— Як же, — каже дівчина, — мені не плакати, коли так і так.

Розказала.

— Не журись, — каже бичок, — все гаразд буде
Лягай та спи!

Вона й прилягла. Та де вже в неї й сон той візьметься! Коли так до вечора той круг прядива і помиканий, і попрядений, і оснований, і полотно виткане й побілене, хоч зараз сорочки ший. Приганяє ввечорі бичка, віддає бабі полотенце.

Ото баба сама собі:

— Ото вража дочка, як вона все діло поробила!
Це все їй бичок поробив...

Та до діда:

— Заріж та й заріж, діду, бичка, а то з твоєї дочки нема ніякої роботи: що пожене бичка пасти, то цілий день проспить і нічого не зробить!

— То й заріжу!

А дівчина підслухала, та йде в загороду та так гірко плаче, так плаче! Бичок її й питаеться:

— Скажи мені, дівонько, чого ти плачеш?

— Як же, — каже, — мені не плакати, коли хочуть тебе зарізати!

— Не журись, — каже бичок, — все гаразд буде! Як мене заріжуть, то ти проси в баби, щоб дала тобі кишки мити. Там ти знайдеш зернятко. Ти те зернятко посади, то виросте з нього верба яра. Як що тобі треба, іди до тієї верби — усе тобі буде!

От дід і зарізав того бичка. Дівчина й проситься в мачухи.

— Піду я, — каже, — мамо, кишки мити!

А мачуха й каже:

— Авжеж, хто їх помие, як не ти!

Вона й пішла. А як знайшла у кишках зернятко, посадила перед порогом, трохи віддаля — полила водою. Коли на другий день прокидається — аж з того зернятка така верба виросла, а під вербою криничка. А в ній вода така гарна, що на все село! Холодна та чиста, як слюза.

3.

Діждали вони неділі. Баба свою дочку вбрала гарно й повела до церкви, а на дідову:

— Топи, нетіпахо! Щоб ти і витопила, і обідати наварила, і поприбирала, і ще на тобі полотна, щоб — поки я прийду з церкви — і сорочки пошила! А як не зробиш, то тебе й живої не лишу!

От баба з своєю дочкою пішла до церкви, а дідова дочка швиденько витопила і обідати наварила, і пішла до верби ярої та й каже:

— Вербо яра! Відчинись - отворись, Ганна - панна йде!

Верба й відчинилася, а відтіля панни так і висипалися:

— Панно наша люба, панно наша мила, який нам наказ буде?

От вона й розказала: так і так. Та й каже:

— Давайте мені швидше одягатися, і хай запрягають коні — поїду я до Божого дому!

Ті зараз кинулись: одягли її в шовкове вбрання, у золоті черевички обули: під'їхала карета — поїхала вона до церкви.

Як прийшла вона до церкви, так усі й поторопіли... тільки: шу-шу-шу.

Що воно? Чи це яка князівна, чи королівна, що ні-коли ще такої не бачили!

А під той час царенко в церкві був. Так його за серце і вхопило!... Стоїть та й очей не зведе з неї. А тут



його прислужники — всі дивуються та любуються. Тільки не знають, що воно таке. Скінчилася відправа, вона сіла — поїхала. Поскидала з себе шовкове вбрання, наділа знов свої дранки, сіла край віконця — виглядає своїх з церкви.

От приходить баба з церкви.

— А що, обідати наварила?

— Наварила, — каже.

— А сорочку пошила?

— І сорочку, — каже, — пошила.

Посідали обідати, розказують: яку то вони гарну панночку бачили в церкві, що царенко, — каже баба, — „не Богу молиться, та все на неї дивиться“. А на дідову дочку каже:

— А ти, нетіпахо, хоч би була сорочку білу наділа
та вмилась, а то як та грубниця! ²

4.

От діждали другої неділі. Баба знову вбрала свою дочку і знов до церкви. А на дідову:

— Топи, нетіпахо!

І знову якусь там роботу дала. Дідова дочка по-поралася трохи, йде до верби ярої:

— Відчинися - отворися, вербо яра, Ганна - панна йде!

Верба відчинилася, а з неї ще більше панночок:

— Панно наша люба, панно наша мила, який нам наказ буде?

Вона їм загадала, що треба, — вбралася, в золоті черевички вбулася — поїхала до церкви. А царенко знов там стойть, мов прикований, і очей ёне зведе! Тут почали розпитувати людей, чи не знають? Ні, ніхто не знає, що воно за панночка така гарна. Почали ради-тися, як би його взнати? Царенко каже:

— Хто мені взнає, що воно за панночка, я тому мішок золотих грошей даю!

От допитувались-допитувались, ради-радились — нічого! А в царевича був собі такий сміхунець. Він і каже царенкові:

— А я, — каже, — знаю, як її піznати можна.

— А як? — питає царенко, — кажи!

— А так, — каже сміхунець, — туди, де вона стоїть, підлиймо смоли, то черевичок і пристане. А вона буде поспішати з церкви додому, то її не помітить, що черевичок лишився в церкві.

От царедворці кинулись і в ту ж мить так і зробили. Скінчилась відправа, вона пішла з церкви, а черевичок золотий і лишився. Сіла вона й поїхала. Дороге вбрання поскидала, а своє дрантя наділа. Сіла й дожидає з церкви.

Поприходили з церкви, розказують: як царенко побивається за панночкою, — та не знають, як його довідатися: що воно за панночка така гарна. А баба ще

дужче зненавиділа дідову дочку, що вона й тим разом роботу, поробила.

Царенко так-журиться, так журиться: що воно таке? Вже розпитуються по всьому царству: хто золотий черевичок загубив? Ніхто нічого не знає. От і посилає цар своїх дорадників скрізь по царству, щоб знайшли її, та й годі.

— А не знайдете, — каже, — то ви мою дитину загубите. Тоді і вам не жити!

От ті царедворці ходять скрізь по містах, по селах — приміряють той золотий черевичок: на кого він прийдеться, та царенкові за жінку буде. Вже і по князях ходили, і по панах, і по купцях — ні, та й годі. Або малий, або великий! От вони давай ще по селянах.

5.

Ходили вони, ходили, приміряли-приміряли та так потомилися, що насили ноги волочать.

— Де б, — кажуть, — нам відпочити у холодку?

Коли глянуть — аж така гарна верба коло хати стіть, а під вербою й криничка; вони туди. Вийшла й баба з хати. Вони її розпитують:

— Чи є в тебе, бабусю, дочка?

— Є, — каже, — є!

— Одна чи дві? — питаютъ.

— Та є, — каже, — й друга — не моя, а дідова, так то така нетіпаха, що гидко й глянути!

— Ну, — кажуть, — ми примірятимемо золотий черевичок.

— Добре, — каже. Та на свою: — Піди, доню, вмийся, приберися й ніжки помий!

А дідову загнала аж на піч і невмиту, і неодягнену.

От вони повходили в хату, давай приміряти. А баба й каже на свою дочку:

— Давай, донцю, ніжку!

Вони приміряють — не приходиться. Тоді й кажуть:

— А де ж, бабусю, друга ваша дочка?

— Та то, — каже баба, — така нетіпаха, нечепура ³ куди їй!

— Нічого, — кажуть, — давайте, яка вона є!

От вона злізла з печі, баба її турляє: ⁴

— Хоч би-ти причепурілася!

Приміряють той черевичок — а він так і влип: як там був! Царедворці ті так зраділи, що Господи!

— Ну, — кажуть, — бабо, ми оцю дочку візьмемо з собою.

— Куди ви її братимете, — таке цвілля? Там з вас люди будуть сміятися.

— Отже візьмемо, — кажуть.

Баба ляштиль, не пускає.

— Як таки можна, щоб така нетіпаха та стала дружиною царській дитині?

А їй не те, а те, що не її дочка.

— Ні, — кажуть, — одягайся, дівко!

— Пождіть, — каже дівчина, — трохи, я піду, вберусь.

От прийшла до верби ярої — одяглася, вбулася... і така стала гарна, що ні здумати, ні згадати — тільки в казці сказати! Як увійшла в хату — так і осяяла! А баба вже й слова не вимовить...

Посідали в карети, поїхали... Як побачив царенко — сам не свій!

— Швидше, — каже, — благословіть, тату!

От їх поблагословили й одружили, і таке весілля справили, що ввесь мир ⁵. був. От вони живуть і хліб жують і постолом добро возять.

Пояснення: ¹ нетіпаха — нездара

² грубиця — та, що палить у грубі; брудна

³ нечепура — неохайні, брудні

⁴ турляти — тручати

⁵ ввесь мир — всі люди

ЗМІСТ:

	Стор.
Білосніжка	3
Сирітка в лісі	15
Фарбований лис	18
Золотий черевичок	25

ВИДАВНИЦТВО „НАШИМ ДІТЯМ“
ОНДЛ – Обєднання Працівників Дитячої Літератури
Випуск 6